

Соловій У. В.,*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
ЗВО «Університет Короля Данила»***Петрів О. І.,***кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
ЗВО «Університет Короля Данила»*

ТЕКСТОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПОВІСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

Анотація. Статтю присвячено аналізу функціонування різнотипного діалогічного мовлення у структурі тексту повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Акцентовано, що діалоги як одна з форм реалізації текстових інтенцій відображають нові семантичні відношення між номінативними одиницями, виявляють і декодують приховані смисли. З'ясовано, що діалоги виконують роль маркерів основних етапів розвитку стосунків головних героїв твору й презентують їхнє світоглядне становлення крізь призму сприйняття зовнішнього світу. Проаналізовано текстотвірну й образотвірну функції аргументативних, екстравертних, інтровертних, інформаційних, контактних (фатичних), сюжетних, поліфонічних діалогів, а також діалогічної єдності (синтагми) і двоголосся (діалогізму) як сюжетного елемента монологічного характеру з виразним діалогічним ефектом. Представлено значущість діалогічного мовлення як структурної складової цілісного художнього тексту в процесах індивідуалізації й етнізації образів повісті, структурування текстової інформації, а також формування оригінальної авторської манери письма. Розглянуто діалоги як взаємодію безпосереднього вербального контакту з паралінгвістичними засобами вираження експресивності головних героїв повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» з метою обміну інформацією, емоційного впливу, переконання, налагодження контакту, оцінювання, конкретизації, узагальнення тощо. Проаналізовано образотвірний і текстотвірний потенціал діалектизмів, демінутивів, аксеологічних номінацій, локалізованих історизмів і фразеологізмів з виразним оцінним значенням, звуконаслідувань, формул ввічливості, побажань, привітань, скоромовок і приповідок як компонентів діалогічного мовлення тексту повісті, що крізь призму вербальності не тільки індивідуалізують образи головних героїв, а й передають їхній емоційний стан і формують емотивне навантаження як номінацій чи номінативних конструкцій, так і діалогів у цілому. З'ясовано, що різнотипні діалоги реалізують функції модальностей – схвалюють, заохочують, виражають комплімент, засуджують, свідчать про задоволення або невдоволення, передають гнів, здивування, радість тощо.

Ключові слова: діалог (аргументативний, екстравертний, інтровертний, інформаційний, контактний (фатичний), сюжетний, поліфонічний); діалогізм (двоголосся); діалогічна єдність (синтагма); діалогічність; експресивність; текст; функції образотвірна, текстотвірна.

Постановка проблеми. Діалог як форма мовленнєвої взаємодії є не тільки важливим структурним елементом прозового твору, а й засобом реалізації інтенцій автора, тексту й інтерпретатора (читача); ключем до розкриття характерів, особливостей поведінки персонажів; важливим маркером стилістичної виразності, динамічності й напруженості тексту. Діалогічне мовлення в художньому дискурсі поліваріантне, що зумовлює складність і багатоаспектність його дослідження. Попри численні наукові праці, функціонування діалогу в структурі художнього тексту й надалі потребує аналізу в таких напрямках: прагматистичні особливості дво- або багатосторонньої вербальної комунікативної взаємодії персонажів; діалог як мовленнєва персоналізація героїв твору; реалізація текстотвірного потенціалу діалогічного мовлення; дослідження інтертекстуальної й культурної, зокрема «етноідентичної», наповнюваності діалогічного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діалогічне мовлення як безпосередній словесний контакт з метою обміну інформацією, емоційного впливу, переконання, налагодження контакту, оцінювання, конкретизації чи узагальнення було й залишається предметом і об'єктом дослідження вітчизняних і зарубіжних лінгвістичних, філософських, психологічних і літературознавчих наукових праць. Діалог розглядали з позицій філософії й теорії красномовства (Платон, Аристотель, Сократ, Ксенофонт, Цицерон та ін.). Згодом його почали досліджувати, використовуючи поняттєво-категоріальний апарат прагматичної, функціональної лінгвістики, лінгвістики тексту (Ф. Бацевич, С. Бибик, М. Голянич, І. Завальнюк, А. Загнітко, І. Ковалик, Н. Кондратенко, Л. Мацько, О. Серебренський, І. Синиця та ін.); діалогічне мовлення осмислювалося й аналізувалося в аксіологічному контексті (Т. Космеда, О. Яшенкова та ін.), а також як частина комунікативних стратегій і тактик (О. Мельничук, О. Морозова, Т. Нікульшина, Г. Почепцов, І. Шевченко та ін.), предмет досліджень культури мовлення, функціональної стилістики й мовної норми (Н. Бабич, Т. Панько).

З-поміж зарубіжних дослідників Людвіг Вітгенштайн вивчав діалог як основну форму мовленнєвої діяльності в контексті власної теорії «мовних ігор»; Джон Серль і Джон Остін розглядали діалог як реалізацію комунікативних інтенцій у відповідних мовленнєвих актах; Ервін Гоффман досліджував

особливості розмовної комунікації в контексті міжособистісної взаємодії, Дебора Таннен розглядала гендерні аспекти діалогічного мовлення, а Пауль Грайс трактував функціональну значущість діалогу за принципом кооперації.

Мета пропонованої статті: з'ясувати текстотвірний потенціал і прагматичну зумовленість різнотипного й поліфункціонального діалогічного мовлення повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» [1].

Виклад основного матеріалу. Діалог як активна мовленнєва взаємодія й одна з форм реалізації інтенцій художнього тексту доволі часто є ключовим елементом його декодування, актуалізації нових семантичних відношень між номінативними одиницями, виявлення прихованих смислів чи розкриття засобів вираження комунікативних намірів. Як структурна складова цілісного художнього тексту він «завжди якийсь відношення, взаємодія різних якостей, що породжує нове; у ньому виявляється сутність, яка не має орієнтації лише на певну сферу чи окремий текст; діалог невіддільний від розвитку ... подієвості, здатної (завдяки своїй поліфонічності) імплікувати новий зміст...» [2, с. 49]. Аналізуючи діалогічне мовлення прозового твору, зазначимо, що «головною метою виникнення діалогу має бути усвідомлення опозиції «Я – Ти» на тлі «інших» [3, с. 87].

У повісті українського письменника Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» (1911), написаній під враженням перебування на Гуцульщині, діалоги виконують роль маркерів визначальних етапів розвитку стосунків головних героїв Івана Палійчука і Марічки Гутенюк, презентують їхнє світоглядне становлення крізь призму сприйняття зовнішнього світу: 1) архетипної природи Карпат; 2) магічних, подекуди ілюзорних істот як невід'ємної частини життя гуцулів; 3) таємного кохання, яке зародилося й розквітало на тлі первісного, язичницького способу життя горян, тісно переплетеного з християнськими віруваннями; 4) взаємин з оточенням Івана після трагічної смерті Марічки й одруження з Палагною; 5) паралельності існування головного героя в уявному світі спілкування з мертвою коханою.

Різновидові діалоги тексту повісті транслюють не тільки динамізм та експресію, виразність подій і характерів персонажів. Вони колоритні, наповнені діалектизмами, локалізованими фразеологічними одиницями й вигуками, зокрема звуконаслідуваннями й етикетними формулами, побажаннями та привітаннями, що презентують особливості побуту, культури, релігійних переконань, ментальності гуцулів як карпатської субетнічної групи українців.

Діалог-знайомство ілюструє першу зустріч малих Івана й Марічки в храмовий день на тлі чергової кривавої сутички між родами Гутенюків і Палійчуків, у результаті якої від смертельного поранення помирає Іванів батько, старий Палійчук, а між юними представниками ворожих родин зароджуються тривалі й глибокі стосунки. У діалозі через діалектні історизми-назви одягу (запаса, постолі, мережані капчурі), прикрас (кісники) і музичних інструментів (денцівка, флюяра) відображено не тільки предмети побуту й музичної культури гуцулів, а передано невибагливі дитячі уявлення про життєві цінності, продиктовані відповідним віком і видом діяльності; описано своєрідне змагання за авторитетність, продиктоване сформованими в громаді усталеними уявленнями про вагомість і значущість окремих представників світу дорослих за майновими

характеристиками, уміннями та знаннями; презентовано парубочий/дівочий гонор і неспіливе зародження стосунків:

– Нічо... В мене є другі (кісники)... май ліпші.

Вона наче його потішала. Здивований лагідним тоном, хлопець мовчав.

– Мені неня купила нову запаску... і постолі... і мережані капчурі... і... Я си обую файно та й буду дівка...

Тоді йому заздрісно стало.

– А я вже вмію грати в денцівку.

– Наш Федір зробив си таку файну флюяру ... та й як заграє ...

Іван надувся.

– Я вже щезника бачив [1, с. 122–123].

Зазначений діалог характеризуємо як екстравертний (комуніканти, хизуючись, намагаються викликати одне в одного емоцію заздрості, переконати у власній значущості й вишості, а також, заспокоюючи (Марічка) й виправдовуючись (Іван), попередити продовження агресивної поведінки) і фатичний, оскільки передбачає потенційно тривале спілкування (діти досить часто комунікують, адже розвиваються й пізнають світ, паралельно отримуючи задоволення від самого процесу обміну інформацією, враженнями й емоціями; отримати потрібні відомості, як це розуміють дорослі, – не завжди первинна мета дитячої комунікації).

Логічним продовженням наведеного вище діалогу головних героїв є так зване двоголосся (діалогізм), що використовується в монологічному мовленні для створення діалогічного ефекту й доволі часто зустрічається у великих прозових творах. «У структуру діалогізмів, як правило, включають діалоги у формі прямої чи непрямої мови, а також авторські коментарі (ремарки)» [3, с. 88–89].

Порівняймо: «Тепер вони вже сиділи рядочком, забувши про вереск бійки й сердитий шум річки, а вона оповідала йому, що зветься Марічка, що пасе вже дроб'єта (вівці), що якась Марцинова – сліпа на одно око – покрала у них муку... і таке інше, обом цікаве, близьке і зрозуміле, а погляд її чорних матових очей м'яко поринав у Іванове серце...» [1, с. 123].

Двоголосся, виражене в перетворенні прямої мови в непряму, презентує щирий і незіпсутий світ «дитячих цінностей» і важливих речей. Дівчинка оповідає новому знайомому, що «пасе вже дроб'єта», тобто наголошує, що достатньо доросла, щоб виконувати надзвичайно відповідальну роботу – пасти вівці в літній полонині.

Діалогізм має яскраво виражений фатичний, контактний характер. Комуніканти спілкуються заради контакту, не вимагаючи потрібної чи корисної інформації, ділячись позитивними враженнями й повідомляючи одне одному новини про звичайні, але такі цікаві, близькі та зрозумілі повсякденні події чи життєві ситуації. Крім того, що в аналізованій діалогічній єдності (синтагмі) з репліками-стимулами й репліками-реакціями як обов'язковими її компонентами зазначаються тільки репліки-стимули Марічки, а репліки-реакції Івана не згадані, хоча діалогічна синтагма – це «будь-яка пара реплік, що перебувають у такому структурно-смысловому зв'язку, коли попередня репліка зумовлює наступну» [3, с. 88–89]. Діалог через магічну силу «чорних матових очей» дівчинки перетворюється на монолог з усе ж таки діалогічними елементами, реалізованими власне у явищі двоголосся.

Діалоги з традиційними дитячими скоромовками й приповідками, «здебільшого жартівливими народними висловами усталеної форми ... часто з римами й алітераціями» [4, с. 270], радше інформаційного характеру, оскільки повідомлення, наявне в них, формальне й не має жодного стосунку до сюжету твору: ««Стій, – гукав на неї Іван, – звідки ти?» ««З Я-ворова», – цокотіла зубами синя Марічка. «А чия ти?» «Ковальова». «Бувай здорова, ковальова!» – щипав її Іван і пускався доганяти...» [1, с. 124].

Порівняймо ще: «Іван нахилився понад потоком і питає жабу: «Кума-кума, що-с варила?» «Бурак – борщ. Бурак – борщ. Бурак – борщ...» – крестала Марічка... «Бураки-ки-ки! Бураки-ки-ки! Бураки-ки-ки!» – верещали обоє, заплющивши очі, аж жаби здивовано мовкли» [1, с. 125].

Діалогічне мовлення вже молодих Івана й Марічки поступово втрачає дитячу безпосередність і буквальність, наповнюється традиційними гуцульськими зменшено-пестливими формами, демінутивами, лагідними звертаннями, що свідчать про глибину й щирість почуттів юнака й дівчини. «Демінутиви – слова, що виражають конотацію зменшення й переважно мають відтінки позитивної оцінки, пестливості (рідше негативної оцінки й зневажливості), уживаються здебільшого в розмовному мовленні, ... є формами суб'єктивної оцінки, лексичними та словотвірними синонімами. Значення зменшення передається за допомогою відповідних афіксів і має градацію кількох ступенів» [4].

Порівняймо: «Любчику Іванку! Чи будемо ми в парі усе?» «Ск Бог даст, моє солодашко». «Ой, ні! Велику пізму (гнів) має у серці стариня (батьки) наша. Не набутися нам». «Я не требую їхню згодою. Най що хоче роб'є, а ти будеш моєю». «Ой мой-мой! Шо ти говориш...» «Шо чуєш, душко» [1, с. 127].

Діалоги такого типу є аргументативними й екстравертними, оскільки, домінуючи в сюжетній канві повісті, створюють психологічну напругу й просякнуті експресією, що сприяє інтенсивній виразності тексту. У них закладені потенційні варіанти майбутнього розвитку подій: 1) Іван і Марічка будуть щасливо жити в парі; 2) Іванові й Марічці не дозволять побратися через давню ворожнечу родів; 3) через ворожнечу родів Іван з Марічкою втечуть і таки одружаться. Проте без загального контексту причинно-наслідкового зв'язок не простежується й читачеві невідомо, що станеться далі, навіть якщо сам діалог сюжетного характеру.

У повісті спостерігаємо ряд контактних діалогів, репрезентантів традиційних формул ввічливості, яку ілюструють виняткову шанобливість гуцулів і подекуди дещо формальну привітність. Порівняймо:

Він легко стрибав з каменя на камінь, на гірський потік, і вітав стрічних, аби тільки почути свій голос:

- Слава Ісусу!
- Навіки слава! [1, с. 129].

Аналізований діалог-вітання є не тільки контактним, а й інтровертним, оскільки головний герой вітається із зустрічними, щоб самовиразитися – почути, як бадьоро звучить його власний голос.

Схожим є діалог у стаї (хлів, традиційне житло гуцулів-пастухів на полонині): «Слава Ісусу!» – привітався Іван. Але йому нічого не відповіли» [1, с. 131]. Така неввічливість, не властива гуцулам, має дуже вагому причину. Ватаг з помічником «вичаклювали» ватру, яка повинна горіти впродовж усього перебу-

вання вівчарів, бовгарів (пастухів великої рогатої худоби) і козарів (пастухів кіз) на полонині. Ватру пильнують цілодобово, щоб не згасла «ся полонинська душа, бо хто знає, що б сталося, якби не вберіг!» [1, с. 131]. Тому привітатися (формально виказати власну ввічливість і гостинність) можна вже після виконання такого надважливого взимку «в полонині» й священного для кожного гуцула магічного дійства, як запалювання ватри: ««Навіки слава! – обернувся він до Івана. – Тепер маєм живий вогонь, а доки ме він горіти, ні звір, ні сила нечиста не озмєся маржини та й нас, ирщених (хрещених)...» [1, с. 131].

Наступний діалог-знайомство в тій же стаї виразно інформаційного характеру. Він презентує назви давніх гуцульських професій і видів занять на полонині. Автор уже традиційно використовує діалектизми й усічені варіанти імен і звертання, властиві гуцулам. Порівняймо: «Мико!.. А розклади борше ватру у стаї...». – «Ти ж хто, браччіку, будеш – вівчар?» – зацікавився Іван. «Ні, я спузар, – одкрив зуби Микола, – маю пильнувати ватри, аби не згасла через все літо, бо була б біда!.. – Він навіть з жахом озирнувся навколо. – Та й піти до потоку води, та й у ліс дров...» [1, с. 131].

Після трагічної смерті Марічки Іван одружився з Палагною й зажив спокійним, розміреним газдівським життям. Для кожного поважного гуцульського газдівства найціннішою була маржина. Майже побожне ставлення до худоби наскрізною ниткою проходить крізь увесь твір: від Марічиної гордості, що «вона пасе вже дроб'єта», уваги до кожної тварини в зимовій полонині й до традиційних для Святвечора молитов газди, пов'язаних з добром і здоров'ям маржини й магічними діями (ворожінням) газдині задля цього ж. Повагу до худоби і її значущість у житті гуцульських родин демонструють традиційні діалоги-вітання в час, коли на черговому храмі (релігійне свято на честь якогось святого чи релігійної події) зустрічалися далекі роди, просто друзі чи знайомі: «Слава Ісусу. Як жінка, маржинка, ци дужі?» «Гаразд, як ви?» [1, с. 148].

Наведемо як приклад «розмову» Палагни з маржиною на Святий вечір: «Вона так ніжно промовляла до неї (худібки): «Ти менш годувати мене і мого газду, а я тебе буду шанувати, щоб ти легко спала, щобис рідко рикала, щоби тебе чередінниця не пізнала, де ти ночувала, де ти стояла, щоби тебе ніхто не урік...» [1, с. 150].

Шанобливість та особлива увага характерні й для контактних і фатичних діалогів інших героїв твору. Це знову ж таки свідчить про загальну тенденцію до подекуди формальної гіперповаги при зустрічах.

Проаналізуємо невдалий діалог-спробу Юри-мольфара зблизитися з Палагною на світанку дня Теплого Юрія: «...сердито обізвалась до нього: «Чого вилупив баньки? Не видів?» «Такої, як ви, Палагно, бігме, не видів» [1, с. 152]. Незважаючи пейоративну лексику, використану жінкою з метою образити сусіда, Юра застосував у репліці-реакції не тільки ввічливу займенникову форму 2 ос. мн. «Ви», а й підтвердив власні слова традиційним для горян «божінням» як максимальним виявом правдивості висловленого. Після цього Палагна не могла вже жодним чином сумніватися в щирості намірів чоловіка. Вважаємо зазначений діалог максимально аргументативним та екстравертним. Порівняймо ще репліки-реакції Юри-мольфара: «Як спали, Палагночно, душко?»; «Як дужі?» [1, с. 153].

Так звані магічні діалоги й діалоги з істотами міфічного гуцульського світу, презентовані автором як розмови з ніби

реальними людьми, ще раз акцентують на особливій ментальності горян, які усе, що навколо, персоніфікують і приймають як невід'ємну частину власного життя. Наприклад, діалог мольфара Юри з грозовою хмарою:

– Стий!..

І хмара раптом спинилась. Підняла здивований край, сперлась, як кінь на задні ноги, заклекотіла внутрішнім гнівом, одчаєм знесилля і вже просила:

– Пусти! Де ся подіну?

– Не пуцу!

– Пусти, бо гинем! – кликали жадібно душі, згинаючись під вагою переповнених градом мішків.

– Ага! Тепер ти просиш!.. Я тебе закликаю: іди у безвісті, у провалля, куди коні не доіржуть, корови не дорікують, вівці не доблеюють, ворони не долітають, де християнського гласу не чути... Туди пускаю тебе...

І дивна річ – хмара скорилась, покірно повернула наліво і розв'язала мішки над рікою, засипаючи густим градом зарінок [1, с. 155–156].

Такий аргументативний екстравертний діалог має ознаки поліфонічного, оскільки з могутнім мольфаром розмовляє не тільки хмара, а й грішні душі тих, кого несподівано вбито. Вони приречені «... збирати лід у міхи і мчатись з ним на хмарах, щоб розсівать по землі» [1, с. 154].

Висновки. Діалогічне мовлення повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» характеризується виразним психологізмом, експресивністю й динамічністю. Аналізовані діалоги свідчать не тільки про налагодження контакту й процес обміну інформацією, а передають почуття, волевиявлення, оцінну характеристику когось/чогоось, наміри тощо.

Залежно від типу діалоги орієнтовані на співбесідника, створюють психологічну напругу, просякнуті експресією, чим сприяють інтенсивності й виразності тексту (аргументативні й екстравертні); передбачають налагодження контакту, й потенційно тривале спілкування комунікантів (фатичні); орієнтовані на самовираження адресанта без урахування інтересів аудиторії (інтровертні); знайомлять з позасюжетною, в основному формальною інформацією пізнавального характеру (інформаційні); використовуються в монологічному мовленні для створення діалогічного ефекту і є репрезентантами внутрішнього мовлення героїв, прихованих, контекстуальних смислів (двоголосся). Поліфонічні діалоги, будучи емоційно-оцінним центром сюжету й виконуючи узагальнювально-кваліфікативну функцію, є своєрідною емоційно-оцінною рамкою окремих комунікативних ситуацій і тексту як смислопороджувальної величини.

Діалогічне мовлення повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» є важливим, прагматично зумовленим, образотвірним компонентом текстової організації, а також маркером індивідуального стилю письменника.

Література:

1. Коцюбинський М. М. Вибрані твори. Львів : Апіріорі, 2019. С. 117–170.
2. Голянич М. Внутрішня форма слова і дискурс : монографія. Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпат-

ського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. 296 с.

3. Голянич М. І., Іванишин Н. Я., Ріжко Р. Л., Стефурак Р. І. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів / за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2012. С. 88–89.
4. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
5. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т. 1 : Ковалів Ю.І. : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive (дата звернення : 25.04.2025).
6. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.

Solowij U., Petriv O. The text-potential of dialogical speech in Mykhailo Kotsiubynsky's novel "Shadows of Forgotten Ancestors"

Summary. The article is devoted to the analysis of the functioning of various types of dialogical speech in the structure of the text of Mykhailo Kotsiubynsky's story «Shadows of Forgotten Ancestors». It is emphasized that dialogues as one of the forms of realizing textual intentions reflect new semantic relations between nominative units, reveal and decode hidden meanings. It has been found that dialogues serve as markers of the main stages of development of the relationship between the main characters of the work and present their worldview formation through the prism of perception of the outside world. The text-forming and image-forming functions of argumentative, extroverted, introverted, informational, contact (phatic), plot-based, polyphonic dialogues, as well as dialogical unity (syntagma) and two-voice (dialogism) as a plot element of a monological nature with a pronounced dialogical effect, are analyzed. The significance of dialogic speech as a structural component of a holistic literary text in the processes of individualization and ethnicization of the images of the story, structuring textual information, and the formation of an original authorial style of writing is presented. Dialogues are considered as the interaction of direct verbal contact with paralinguistic means of expressing the expressiveness of the main characters of Mykhailo Kotsiubynsky's story «Shadows of Forgotten Ancestors» for the purpose of exchanging information, emotional influence, persuasion, establishing contact, evaluation, concretization, generalization, etc. The image-forming and text-forming potential of dialectisms, diminutives, axiological nominations, localized historicisms and phraseologisms with a distinct evaluative meaning, onomatopoeia, politeness formulas, wishes, greetings, tongue twisters and proverbs as components of the dialogical speech of the story text has been analyzed. that through the prism of verblity not only individualize the images of the main characters, but also convey their emotional state and form the emotional load of both nominations or nominative constructions, and dialogues as a whole. It has been found that different types of dialogues implement the functions of modalities – they approve, encourage, compliment, condemn, indicate satisfaction or dissatisfaction, convey anger, surprise, joy, etc.

Key words: dialogue (argumentative, extroverted, introverted, informational, contact (phatic), plot-based, polyphonic); dialogism (two-voice); dialogic unity (syntagma); dialogicity, expressiveness; text; image-forming, text-forming functions.